

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление 9.1. „Национална сигурност“, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (управление на сигурността и отбраната)”

Тема на дисертацията: „Усъвършенстване на подходите за противодействие при хибридна заплаха срещу националната сигурност на Република България“

Автор на дисертацията: полковник, инженер Любомир Богданов Монов

Автор на рецензията: професор, доктор Калин Спасов Калинов

Актуалност на темата.

Актуалността на темата е безспорна. Още в началото на разработката в раздела „Въведение“ авторът привежда множество схващания на теоретици и официално приети дефиниции, от които е очевидно изобилието на разнопосочни, включително и противоречащи си, схващания. Очевидна е и липсата на съгласуваност в терминологията при адресиране на феномена на хибридната заплаха.

Именно в процеса на краткото въведение в актуалността на темата е формиран научният проблем, който авторът се е въздържал изрично да посочи като такъв. Това ми дава основание да приема за проблем, адресиран от дисертацията трудностите в дефинирането на опасностите, както и намирането на връзки между контекст, интереси и заплахи. Въпреки, че не е назован, но може да се твърди, че индиректно авторът визира още един проблем – концепцията за хибридната заплаха е относително нова в световен мащаб и се явява до висока степен привнесена концепция за националната теоретична школа. Основание за подобно тълкуване ми дава, както подборът на цитираните източници, така и констатацията на автора, че „съществуващите разнообразни виждания за същността на хибридната

заплаха и наличието на дилема показват актуалността за провеждане на цялостно изследване в сферата и потвърждават необходимостта от формулирането на модерно разбиране на подходите за противодействие срещу нея“. Тази констатация в съчетание с негласното въвеждане на ограничение чрез избора на заглавие, фокусиращо се върху националната сигурност на Република България, а не върху сигурността въобще, дават основание да се твърди, че актуалността на темата се свързва от автора не с проблема хибридна война като цяло, а с измеренията му, имащи приложно отношение към сферата на националната сигурност на Република България.

В този контекст приемам изцяло темата за актуална и приложно ориентирана.

Научна аргументация на изследването.

Авторът е дефинирал научният проблем в контекста на деклариране на актуалността на темата. Въпреки, че не е назовал изрично констатациите по отношение на актуалността научен проблем, възприемам, че същността на проблема той вижда в дилемата „действие - противодействие“, „обусловена не само от трудностите в дефинирането на опасностите, но и с намирането на връзки между контекст, интереси и заплахи“.

На тази основа е избрана целта на изследването: „да се анализират особеностите на хибридната заплаха като хипотетично и потенциално предизвикателство срещу националната сигурност на Република България и да се усъвършенстват подходите за противодействие“.

Считам целта за коректно формулирана и подходящо ограничена до разглеждането на проблематиката само в частта, касаеща националната сигурност на Република България.

Допълнително прави впечатление, че авторът се е фокусирал върху приложната ориентация на изследването, като го е насочил към: „предлагането на система от подходи за противодействие на хибридна заплаха, които се обединяват в концептуален модел и обща стратегическа рамка“. По този начин още на етап запознаване със замисъла за разработката той насочва вниманието на читателя в конкретна посока.

Декомпозицията на целта на задачи е коректно изпълнена. По отношение на въпроса с адресирането на хибридните заплахи задачите реализират логическата последователност: „същност – реализация - противодействие“. При това авторът не се е ограничил до позоваване на изследователската последователност „цел – задачи“, а е предприел още една стъпка – декомпозиция на задачите на „подзадачи“ (дейности по

изпълнението им). Това практическо приложение на изследователския модел „дърво на целите“ демонстрира ясна схема на изследователската дейност. Намирам тази втора декомпозиция за подходяща и коректно изпълнена.

Като цяло декомпозицията на целта на задачи и последващи дейности е логична и дава усещане за пълнота на замисъла за разработката. Допълнително тя е подходяща за ориентиране на читателя и облекчава възприемането.

Така споменатата декомпозиция е напълно отразена от съдържанието на разработката и лесно може да се проследи в конструкцията на дисертацията. Фактът, че всяка глава от разработката представя резултатите на обособена изследователска задача я прави четивна и подредена.

Повдигнатата от автора теза като цяло е коректна. Същевременно посочената необходимост от обща концептуална рамка е безспорна и не може да се твърди, че представя ясен замисъл за решаване на изследователските задачи и достигане на целта. По-подходящо е тезата да се потърси в областта на приложимост на моделите за разработване на споменатата концептуална рамка.

Обектът и предметът на изследване са правилно избрани, но не напълно коректно назовани. В изследването си авторът е ползвал за обект цялостната теория и практика, касаеща схващанията за хибридната заплаха и нейната реализация, но във въведението е посочил като обект на изследването: „националната сигурност на Република България“. Това по същността си е така, но касае част от анализа, представен в трети раздел на дисертацията и също така представения там синтез на концептуалната рамка. В аналитичната част на първи и втори раздел на дисертацията обектът, а дори и предметът са подчертано по-широки от посочените в дисертацията. Въпреки това, с оглед фокуса на дисертацията върху системата за национална сигурност на България, приемам посочените предмет и обект за коректни. Така формулирани те на практика ограничават разработката в реалистична за изпълнение рамка.

Изследователския апарат на дисертацията е коректно подбран. В конструкцията на дисертацията ясно се проследяват класическите компоненти на системния подход: декомпозиция, анализ и синтез.

Декомпозицията е извършена на ранен етап при подготовката на дисертацията. Резултатите от декомпозицията са представени основно в

раздела „Въведение“ и могат ясно да се проследят в синтезирането на последователността „цел – задачи - дейности“, в посочените литературни източници и конструкцията на цялостната дисертация. Към декомпозицията може да се отнесе и първи раздел на първа глава, като там се прави плавен преход към аналитичната част.

Аналитичната част на разработката е представена в първа и втора глава, както и в първите два раздела на трета глава, като в последните два споменати раздела плавно се преминава към синтез.

Синтезът е основно представен в последните три раздела на трета глава.

Наличието на обособени раздели, представящи етапите по декомпозиция на проблема, анализ на съставляващите и синтез на решение придават завършеност на изложението. Плавните преходи между изследователските етапи допринасят за четивност на разработката.

На база на изложените съображения за ползваната изследователска методология твърдя, че авторът демонстрира познаване на системния подход, налице е свидетелство за съвместна работа с научен ръководител и е демонстрирано умение за самостоятелни научни изследвания.

Въведените ограничения са коректни и не възпрепятстват пълноценното изпълнение на задачите. Доколкото голямата част от тях по същността си са работни определения и допускания, те дисциплинират разработката и избягват типичното за това професионално направление излишно теоретизиране. Налице я явен фокус върху приложната ориентация на разработката.

Обща организация на разработката

Резултатите от решаването на изследователските задачи са представени в три глави. При това съдържанието на всяка обособена глава е пряко свързано с конкретна изследователска задача.

Главите са балансирани като обем, логически свързани и подредени.

Прави приятно впечатление, че разделите, съставлящи главите на разработката, са изпълнени със съдържание, пряко кореспондиращо с дейностите, които са формулирани в резултат на декомпозицията на задачите.

Логиката на изследването е подкрепена от 16 фигури и 13 таблици.

Оформлението на текста е коректно и допринася за лесно възприемане на съдържанието.

Библиографията е коректно цитирана. Посочени са 211 ползвани източника.

Обемът на разработката съответства на очакванията за представяне на резултатите от подобен вид изследвания.

Намирам за много удачен реализираният от автора подход в началото на някои от разделите да се дава кратка характеристика на последващото изложение. Това много добре ориентира читателя и фокусира вниманието му.

Резултати от решаването на изследователските задачи.

Резултатите от решаване на първа изследователска задача по разкриване на същността на хибридна заплаха са представени в първа глава на разработката. Като цяло в тази част се проследява развитието и се характеризират специфичните позиции в еволюцията на понятието хибридна заплаха. Това е направено на базата на изследване на литературни източници.

Още в началото на раздела авторът е поставил на подходяща основа разглежданията като се позовава на процесът на мрежовизация на обществените структури и произтичащата специфика на взаимодействието между тях. На тази основа е направен и изключително подходящият извод, че „заплахите към националната сигурност вече не са само в сферата на военната област, но влизат в икономическа зона, в информационното поле, в социалните мрежи, в демографията, в ресурсната зависимост и още в много други области“. Именно на тази база се прави и последващият обзор на понятието „хибридна заплаха“.

В рамките на обзора последователно се представят схващанията за хибридна заплаха, наложили се в САЩ, Европейския съюз и България. Формулираните изводи от представянето на резултатите от решаването на първа изследователска задача са коректни и се обобщават от тезата, че „липсва доктринално формулирано и законно възприето определение на понятието „хибридна заплаха“, което възпрепятства изготвянето на национална, общоприета стратегия за противодействие“.

Резултатите от решаване на втора изследователска задача по изясняване на процеса на реализиране на хибридна заплаха са

представени във втора глава на дисертацията. В рамките на тази част се определят концепцията, пътищата и средствата за реализиране на хибридни действия и се изследва пример за осъществени хибридни действия.

В рамките на постановката на задачата за определят концепцията за реализиране на хибридни действия е реализиран оригинален подход за изследване на възможностите за влияние върху либералния модел. Разгледани в подобен контекст политическите, военните, икономическите и информационните фактори служат за подходяща база за изследване на механизмите за влияние върху либералния модел.

Представените четири принципа, а именно комплексност, адаптивност, агресивност и асиметричност, за реализиране на хибридната заплаха са коректно формулирани и подходящо аргументирани. Прави добро впечатление, че принципите не само са формулирани, но и са и подходящо описани и развити в съвкупност от характеристики.

Формулираните принципи не се явяват самоцел на изследването а са ползвани за база за разкриването на природата и характера на хибридната заплаха. Формулирани са шест правила за същността на хибридната заплаха и нейната реализация.

Удачно е да се подчертае, че както принципите, така и формулираните правила са стойностен приносен момент на разработката. Същото може да се твърди и за предложените примерни модели за реализиране на военните, икономическите и информационните аспекти на хибридната заплаха.

В заключителната част на втора глава авторът е направил удачна приложна интерпретация на теоретичните изследвания чрез налагането им върху конфликта между Украйна и Русия.

Изводите от решаване на втора изследователска задача са коректни, но трудно се вписват в логиката на поставената задача, а именно - изясняване на процеса на реализиране на хибридната заплаха. Получава се така, че изложението в цялата глава е в контекста на поставената задача, а изводите излизат от този контекст. Удачно е в последващи варианти на дисертацията (при подготовката за монографично издание) да се преформулират изводи в контекста на поставената изследователска задача.

Резултатите от решаване на трета изследователска задача по формулиране на функциите на държавата за противодействие на хибридната заплаха са представени в трета глава на разработката.

Решени са специфични въпроси по проучване на специфичните особености на националната среда и формулиране на фази за реализиране на хипотетична хибридна заплаха срещу Република България, дефиниране ролята и задачите на национален орган за противодействие на хибридна заплаха и разработване на концептуален модел и стратегическа рамка за противодействие на хипотетична и потенциална хибридна заплаха срещу Република България.

Още в началото на раздела е направен удачен паралел между формулираните във втора глава принципи на хибридната заплаха и нейните цели. Формулиранията на тази база извод, че „представената последователност от свързани цели определя необходимостта от провеждането на комплекс от интегрирани и синхронизирани действия, чиито резултати са взаимно зависими“ е изключително коректен и е в центъра на последващото изследване.

Предложеният „четирифазен модел“ за реализиране на хибридната заплаха е удачна интерпретация на модела за реализиране на военната заплаха е важен приносен момент на дисертацията.

Изследвайки модела за реализиране на хибридната заплаха авторът прави задълбочен анализ на националната специфика на средата за сигурност. Изключително добре е аргументиран изводът, че на „национално ниво съществуват редица слабости, които дават възможност за засилване на ефекта на хибридната заплаха. Тяхното проявление поставя под въпрос състоянието на държавата да гарантира свободата на гражданите и установения конституционен ред и може да доведе до сериозна вътрешно политическа криза“.

Допълнително следва да се отбележи, че важен приносен момент са и синтезираните модели на връзката между цели, пътища и средства за изпълнение на фазите. Аналогично като принос следва да се приеме и синхронизираният модел за провеждане на хибридна заплаха срещу Република България.

Приложните аспекти на дисертацията са доразвити от представените в трета глава роля и задачи на национален орган за противодействие на хибридна заплаха и предложения концептуален модел и стратегическа рамка за противодействие на хипотетична и потенциална хибридна заплаха.

Изводите са коректни, въпреки, че би било по-удачно да се насочат в областта на възможностите за практическа реализация на предложените национален орган за противодействие на хибридна заплаха и концептуален

модел и стратегическа рамка за противодействие на хипотетична и потенциална хибридна заплаха.

Обобщените изводи и заключението са подходящо формулирани и подкрепят изследването и му придават завършен вид..

Може да се твърди, че изследователската цел е постигната: анализирани са особеностите на хибридната заплаха и са предложени усъвършенствания на подходите за противодействие.

Може да се твърди, че изложението е плавно, балансирано по раздели. Ползваният стил е академичен.

Допълнително дисертацията притежава четивност, което е изключително положителна особеност.

Автореферат и публикации към дисертацията.

Авторефератът е коректно оформен и напълно съответства на изискванията към подобен жанр. Тезите и дейностите в дисертацията са представени в необходимия обем.

Приложените три публикации към дисертацията в добра степен популяризират резултатите от изследването. Две от публикациите са в съавторство с научния ръководител, което е свидетелство на уменията на автора за работа в екип и наличие на научна комуникация с ръководителя. Една от публикациите на английски език, а другите две са във водещото национално издание в сферата на сигурността и отбраната – Воемнен журнал.

Слабости и забележки.

Дисертацията е приятно изключение от изобилието на разработки с множество научни и стилови проблеми.

В тази връзка твърдя, че дисертацията няма слабости и пропуски, които да намаляват стойността ѝ.

Налице е едно много добро изследване и съответно представяне на резултатите.

Приноси.

В теоретичен план за основен принос считам внесената дълбочина в познанието за феномена на хибридните заплахи.

В приложен план за приноси считам предложените национален орган за противодействие на хибридна заплаха и концептуален модел и стратегическа рамка за противодействие на хипотетична и потенциална хибридна заплаха.

В заключение считам:

1. Авторът демонстрира умения са провеждане на самостоятелни изследвания.

2. Налице е завършено изследване от ранга на дисертация, съответстващо на област на висше образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление 9.1. „Национална сигурност“, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (управление на сигурността и отбраната)“.

3. Разработката е авторска и подкрепена от подходящо подбрани публикации.

4. Налице са стойностни приложни и теоретични приноси.

Препоръчвам на автора да развие дисертацията в монография и да я популяризира.

Считам, че авторът Любомир Богданов Монов следва да получи образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (управление на сигурността и отбраната)“ от професионално направление 9.1. „Национална сигурност“ на област на висше образование 9. „Сигурност и отбрана“.

15.12.2017 г.

проф. д-р

(П)

Калин Калинов